

UNITATEA DINTRE PEDAGOGIE ȘI ETICĂ: O NOUĂ ABORDARE SISTEMICĂ

**Aliona PANIȘ, doctor, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației**

Abstract. *This article addresses a new direction in education theory – pedagogy of ethics, which controls the predictable development of actions in the practical application of ethics at the process level.*

It's specific study object is the ethics' functional-structural dimension in the institution of education. It is methodologically approached from the perspective of the specific finality in the development of the teacher's

ethical intelligence. It aims at the formation and development of the pupil's human personality, through valorization of the correlation of theory application, according to specific principles and laws.

Dezvoltându-se continuu, ca o necesitate în viața și în activitatea socio-profesională a omului, cu aplicabilitate atât la nivel individual, cât și comunitar, *etica* se înfățișează în prezent ca o știință „care vorbește despre valori, despre bine și rău. Nu putem evita implicarea în etică, întrucât ceea ce facem – și ceea ce nu facem – poate fi oricând subiectul unei evaluări de natură etică” [4, p. 17].

În încercarea de a o defini, afirmăm că *etica* este o disciplină socio-umană, îndrumătoare și prescriptivă, bazată pe principiile deliberării și alegerii, vizând natura personalității și vieții, formarea caracterului, studiul moravurilor. Este o știință reflexiv-reactivă, critică, a comportamentului și a standardelor de orientare și reglementare a acestuia întru starea-de-bine; este filosofie morală ca mod de a trăi, cu relevanță în planul conștiinței și al acțiunii guvernate de reguli, norme, principii, având o semnificativă funcție educațională, în scopul determinării și autodeterminării omului de *a face o fundamentală alegere*, în temeiul rațiunii și al voinței bune, de partea devenirii sale ca ființare specific *umană*.

Obiectivul acestei noi abordări – *a unității dintre etică și pedagogie* – este nu să completeze numeroasele cercetări în etică existente, ci, în special, să illustreze că există un spațiu liber între investigațiile ce *transmit cunoștințe despre etică* și literatura pedagogică care să ofere posibilitatea concentrării asupra fundamentelor, a principalelor probleme ce constituie azi obiectul preocupărilor de valorificare educațională a eticii. Aceasta se poate realiza în contextul reflecțiilor asupra felului în care ***ar putea fi valorificată etica în condițiile realității etice actuale***, așa încât acest proces să devină cât mai fertil.

Dacă pornim de la definiția generală a pedagogiei, dată de S. Cristea [2, p. 281] „Pedagogia este știința care:

- are ca obiect de studiu specific *dimensiunea funcțional-structurală* a educației
- abordează *metodologic* din perspectiva *finalităților specifice*
- ce vizează *formarea-dezvoltarea personalității umane* prin valorificarea corelației subiect/educator-obiect/educat,
- conform unor *principii și legități specifice*,
- care reglementează desfășurarea probabilă a fenomenelor educaționale,
- la nivel de sistem și de proces, atunci, în mod similar, putem formula un concept nou, cel de ***pedagogia eticii***, care, în condițiile când filosofii nu se înțeleg în ce privește funcționarea sentimentelor morale fundamentale, existând trei puncte de vedere principale, după cum am văzut anterior:
  1. *Cognitivismul*, conform căruia sentimentele morale exprimă enunțuri genuine (propriu-zise), fapt care face ca morala să fie obiectivă;
  2. *Imperativismul*, după care enunțurile morale sunt, de fapt, reguli;
  3. *Emotivismul*, după care enunțurile morale sunt exclamații deghezate care exprimă pur și simplu emoții pozitive sau negative sau sentințe de acord

ori dezaprobare [Apud 3, p. 210] vine ca un factor de soluționare a problemelor morale în procesul educațional. De asemenea, aderând la ideea sintetizării unor teorii etice și a adoptării valorii lor aplicative, formularea pedagogiei eticii, în aspect reflexiv, încearcă să dea un sens teoretic modului în care putem valorifica preceptele morale în categorii fundamentale de permis, nepermis, obligatoriu din punct de vedere moral. Dacă privim acțiunea din punct de vedere moral, aceasta fiind o categorie sui-generis, atunci *pedagogia eticii* vine cu explicații fundamentale în ceea ce privește necesitatea valorificării educaționale a moralității și cunoașterea specificului acesteia. Problemele morale de ordinul doi, numite și probleme metafizice sau probleme filosofice cu privire la natura moralității corelează, în cadrul *pedagogiei eticii*, cu problemele educaționale cu privire la valorificarea eticii în procesul educațional din perspectiva celor care predau. Acest concept poate fi materializat într-o concepție, în care sunt luate în considerație teoriile asupra naturii eticii.

Dacă revenim la definiția despre care vorbeam mai sus, atunci, prin transfer semantic și prin propunerea unei alternative metodologice problemei eticii în educație, putem **defini pedagogia eticii** în felul următor:

Pedagogia eticii este domeniul care:

- are ca obiect de studiu specific *dimensiunea funcțional-structurală* a eticii în instituția educației,
- abordată *metodologic* din perspectiva *finalităților specifice în dezvoltarea inteligenței etice a pedagogului*,
- ce vizează *formarea-dezvoltarea personalității umane a elevului* prin valorificarea corelației teorie-aplicare,
- conform unor *principii și legități specifice*,
- care reglementează desfășurarea previzibilă a acțiunilor de valorificare a eticii
- la nivel de proces.

Este, de fapt, o **orientare a studiului eticii**, care încearcă să stimuleze și să direcționeze un studiu independent, dezvăluind convingerea că problemele de *metodologie a eticii* și cele ale realității instituționale ale educației nu sunt exterioare, ci sunt gândite împreună în numeroase acte actuale de educație. Este o acțiune asupra unor sisteme de probleme, dincolo de ceea ce ar putea să reprezinte o disciplină aparte, ca filosofie.

Sarcina **Pedagogiei eticii** vine din explozia cunoașterii care obligă la o selecție în funcție de anumite priorități. O pedagogie a eticii nu are de făcut față numai unei separări între teoria și practica eticii, ci și fărâmițării disciplinelor respective.

Pedagogia, în acest caz, *supune categoriile eticii unei analize critice* pentru a accede la o cunoaștere mai bună, chiar dacă nu este definitivă. Această cunoaștere se va baza pe o convingere reciprocă. De aici, putem formula ideea că: **Nu o etică de-a gata trebuie valorificată din punct de vedere pedagogic, ci în procesul educațional concret trebuie să se releve ce anume este important și adecvat din punct de vedere etic.**

Astfel, putem dimensiona **Pedagogia eticii** pornind de la următoarele **reguli**:

1. Pedagogia eticii urmează **să pornească** de la informarea despre noțiuni, concepte sau date ce țin de **conținutul eticii** nu pentru că se consideră că această modalitate ar fi o bună pedagogie a eticii, ci tocmai pentru faptul că ea nu poate fi practică altfel. Etica poate fi comunicată, la nevoie, în mod exterior, iar conținuturile eticii sau cunoașterea factuală este necesară ca o pregătire.
2. Aplicarea noțiunii la cazul particular sau a maximei acționale la situația concretă, ca și calea inversă, nu poate fi ilustrată sau comunicată doar prin informații. Aici apare nevoia **puterii de judecată**, obținută prin antrenament, prin exercițiu, prin tehnologie.
3. A judeca, a înțelege, a pricepe sunt la îndemâna oricui, nimănui nu i se poate lua acest lucru: de gândirea proprie nu poate fi lipsit nimeni, dar ea trebuie pregătită, stimulată. Nimeni nu poate fi forțat să dea seamă, în mod radical, despre sine și despre presupuzițiile sale și să acționeze corespunzător. **Practica etică** presupune decizia liberă în gândire și acțiune și pretinde o efort morală continuă, de „suspendare” a propriei subiectivități în favoarea unui punct de vedere general, teoretic sau practic.

Trebuie să menționăm că precizarea **normelor Pedagogiei eticii** atribuie eticii, cu tot mai multă vigoare, o condiție specială în raport cu alte valori educaționale. Normele pedagogiei eticii ridică cu mult mai multe pretenții, însă trebuie să clarifice următoarele aspecte:

- să stabilească **ce anume** cer normele respective să se înfăptuiască și ce nu sau ce poate și trebuie să fie impus în **mod reciproc**,
- să întemeieze și să justifice **de ce trebuie respectate** normele eticii și **de ce putem impune** respectarea lor;
- să clarifice cum sau în ce condiții subiecții educaționali pot și trebuie **să-și impună reciproc** respectarea normelor eticii.

Pedagogia eticii se poziționează reglementativ-valoric și îndeplinește următoarele **funcții**:

1. epistemologică;
2. orientativ-explicativă;
3. prescriptivă;
4. reflexivă (judecați de valoare);
5. praxiologică (utilitară).

În felul acesta, pedagogiei eticii îi revin sarcini de importanță majoră pentru evoluția personalității și a societății, prin **organizarea și realizarea eficientă a proceselor** educaționale ce vizează etica.

Pedagogia eticii are ca **finalitate fundamentarea științifică a unei viziuni teoretice și ghidarea conceptuală a echilibrului dintre viziune și aplicare în scopul eficientizării procesului de dezvoltare și remedierii condițiilor de modelare a ființei umane**. Realizarea acestei finalități este dependentă de următoarele **obiective**:

- **Formularea regulilor** de valorificare a eticii și oferirea de soluții pentru subiecții implicați în valorificarea eticii în instituția educației

- Cercetarea problemelor de strategie, ajutând subiecții să învețe **cum să valorifice** etica în cadrul procesului educațional
- Furnizarea **instrumentarului metodologic** necesar valorificării eticii într-un cadru inovativ și de perspectivă
- Valorificarea **coordonatelor generale** ale procesului educațional raportat la pedagogia eticii
- Formularea **recomandărilor** pentru eventualitatea diverselor situații de învățare
- Formarea unei **gândiri etice** a celor ce valorifică pedagogia eticii, perfecționarea limbajului respectiv, dezvoltarea cunoștințelor procedurale (aplicarea cunoștințelor etice și interrelaționarea lor activă). În general, pedagogia eticii are rolul de a propune soluții valide la problemele legate de valorificarea eticii în instituția educației, nu ca un „rețetar” (noțiune utilizată de M. Bocoș [1, p. 36]), deoarece problemele vizate au un caracter multidimensional
- Valorificarea metodelor și tehnicilor de predare (învățare) valide în **diverse contexte educaționale**
- Constatarea, descrierea, analiza, explicarea și formularea de temeuri, argumente în **viziune sistemică**, a arsenalului formativ al Pedagogiei eticii, coroborând diverse achiziții de date din domenii adiacente
- Elaborarea unui „savoir” teoretic asupra pedagogiei eticii prin dezvoltarea unui **corpus științific, teoretic și metodologic propriu**
- Detalierea, concretizarea și contextualizarea activității didactice organizate **la nivel mediu**, propriu Pedagogiei eticii.

Așadar, **valoarea instrumentală** a pedagogiei eticii în acțiunea complexă de educație actuală este dată de rolul ei de vector în valorificarea conținutului eticii, care reflectă structura logică internă a moralității. Conținuturile pedagogiei eticii reprezintă mijloace prin care se ating finalitățile proiectate. Conținuturile pedagogiei eticii „dialoghează” cu cunoștințele celui ce predă, dinamizând o cunoaștere în sistem, ca formă specifică a conștiinței profesionale. Rolul cadrului didactic este deci de a face accesibilă informația științifică într-un proces ghidat, organizat. Conținutul Pedagogiei eticii nu reprezintă, așadar, un scop în sine, ci sunt mijloace pentru dezvoltarea/ formarea personalității umane, înscriindu-se în planul intelectual și acțional, prin formarea **gândirii integratoare** [1, p. 141].

- Asigurarea consistenței, congruenței și coerenței în abordarea eticii, reducerea redundanțelor în valorificarea pedagogică a eticii, **reelaborarea demersului pedagogic respectiv**
- Prefigurarea, construirea, organizarea **situațiilor de etică** în baza unor elemente relevante care pot influența semnificativ procesul educațional în sens dezirabil. Acestea trebuie să anticipeze **acțiunea/comportamentul etic**.

În contextul formării profesionale, cadrele didactice pot să-și exprime punctul de vedere, prin elaborarea unui text argumentativ cu tema „**Pedagogia eticii – cadru de referință**”, abordând-o din următoarele perspective: ce aspecte sunt

importante; cum corelează aceste două noțiuni – pedagogia și etica; cum putem valorifica pedagogia eticii; care este funcția de bază a pedagogiei eticii; ce este, de fapt, pedagogia eticii ș.a.

În concluzie, constatăm că unitatea dintre etică și pedagogie se evidențiază prin necesitatea realizării unor abordări cuprinzătoare, sistemice, care să permită sesizarea și conștientizarea legăturilor conceptuale și metodologice, indeterninările dintre ele.

Bibliografie:

1. Bocoș M. *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*. Pitești: Paralela 45, 2017.
2. Cristea S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău: Litera International, 2002.
3. Earle W.J. *Introducere în filozofie*. București: All Educațional, 1999.
4. Singer P. *Tratat de etică*. Iași: Polirom, 2006.